

Nezisková organizácia Projekt DOM.ov

Analýza poskytovania podpory samosprávam

v oblasti finančnej gramotnosti MRK

Karol Tóth a kol.
8.2021

Analýza poskytovania podpory samosprávam v oblasti finančnej gramotnosti vznikla v rámci projektu:

Lepšie verejné politiky pre bývanie marginalizovaných rómskych komunít

Kód projektu ITMS2014+: 314011Q491

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu

Európska únia
Európsky sociálny fond

OBSAH

ÚVOD	3
1 PRVÉ PROGRAMOVÉ OBDOBIE SR 2004 - 2006	4
1.1 Sektorový operačný program Ľudské zdroje	4
2 DRUHÉ PROGRAMOVÉ OBDOBIE SR 2007 - 2013	7
2.1 Operačný program Vzdelávanie	8
3 TRETIE PROGRAMOVÉ OBDOBIE SR 2014 - 2020.....	12
3.1 Operačný program Ľudské zdroje	12
4 ČERPANIE FINANČNÝCH PROSTRIEDKOV V KONKRÉTNÝCH OPERAČNÝCH PROGRAMOCH ..	18
4.1 Čerpanie financií v Sektorovom operačnom programe Ľudské zdroje	18
4.2 Čerpanie financií v Operačnom programe Vzdelávanie	19
4.3 Čerpanie financií v Operačnom programe Ľudské zdroje	26
ZÁVER.....	32
POUŽITÉ ZDROJE	36
ZOZNAM SKRATIEK A ODBORNÝCH POJMOV	37

ÚVOD

V tejto analýze poskytovania podpory samosprávam v oblasti finančnej gramotnosti marginalizovanej rómskej komunity (ďalej aj ako MRK) sa budeme venovať zväčša operačným programom, ktoré od roku 2004 predstavujú schému podpory štátu prostredníctvom finančných prostriedkov z Európskej únie (ďalej aj ako EÚ). Priblížime si začiatky operačných programov v Slovenskej republike (ďalej aj ako SR) a potom ich vývin až do nedávnej minulosti, a to konkrétne od roku 2004 do roku 2020. V rámci prehľadu operačných programov sa budeme zaoberať oblasťou vzdelávania a to konkrétne vzdelávanie vo finančnej gramotnosti marginalizovanej rómskej komunity.

Najprv si priblížime prvé programové obdobie (2004 – 2006) a v rámci tohto obdobia sa budeme venovať Sektorovému operačnému programu Ľudské zdroje. Toto prvé obdobie predstavovalo začiatky systému podpory prostredníctvom operačných programov a pripravilo základ pre ďalšie programové obdobia.

Následne si uvedieme základné východiská ďalšieho programového obdobia (2007 – 2013), ako aj Operačný program Vzdelávanie. V rámci tohto operačného programu budeme bližšie analyzovať prioritnú os číslo 3 s názvom „*Podpora vzdelávania osôb s osobitými vzdelávacími potrebami*“, ktorá v sebe zahŕňa opatrenie zamerané na zvyšovanie vzdelanostnej úrovne príslušníkov MRK.

Ďalej si predstavíme v poradí tretie programové obdobie (2014 – 2020) a v rámci neho sa zameriame na operačný program Ľudské zdroje. V tomto operačnom programe si priblížime prioritnú os číslo 5 s názvom „*Integrácia MRK*“, ktorá sa v rámci svojich špecifických cieľov zameriava aj na podporu finančného vzdelávania MRK.

V ďalšej časti našej analýzy sa budeme venovať spôsobu čerpania finančných prostriedkov z vyššie spomenutých operačných programov. Uvedieme si výhody a nevýhody takéhoto financovania, ako aj najčastejšie problémy pri spomínanom čerpaní, ako ich riešenia.

V závere našej analýzy zhodnotíme poskytovanie podpory samosprávam v oblasti finančnej gramotnosti MRK a pokúsime sa o odporúčania, ktoré by mohli byť nápomocné pri zefektívnení čerpania finančných zdrojov z EÚ a v neposlednom rade by zlepšili podporu štátu vo vzdelávaní príslušníkov MRK vo finančnej gramotnosti.

1 PRVÉ PROGRAMOVÉ OBDOBIE SR 2004 - 2006

Prvé skrátené programové obdobie, počas rokov 2004 - 2006, bolo pre Slovenskú republiku obdobím, v ktorom sa orgány zapojené do riadenia a implementácie štrukturálnych fondov (ďalej aj ako ŠF) oboznamovali s problematikou ŠF, vypracovávali programové dokumenty, natavovali systémy a procesy riadenia a kontroly. Toto obdobie bolo charakteristické získaním skúseností, ktoré boli použité jednak na zlepšenie a zefektívnenie systémov a procesov, a jednak boli využité pri vypracovávaní Národného strategického referenčného rámca, Operačného programu Vzdelávanie (ďalej aj ako OPV), programového manuálu a iných dokumentov pre nasledujúce programové obdobie 2007 - 2013.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (ďalej aj ako MŠVVaŠ SR) ako sprostredkovateľský orgán pod riadiacim orgánom (ďalej aj ako SORO) implementovalo v programovom období 2004 - 2006 dva programové dokumenty: „*Sektorový operačný program Ľudské zdroje*“ (SOP ĽZ) a „*Jednotný programový dokument NUTS 2 Bratislava Cieľ 3*“. My sa v našej analýze budeme bližšie venovať len Sektorovému operačnému programu Ľudské zdroje, keďže v rámci tohto operačného programu bola poskytovaná podpora vo vzdelávaní MRK.

1.1 Sektorový operačný program Ľudské zdroje

Globálnym cieľom sektorového operačného programu Ľudské zdroje bol rast zamestnanosti založený na kvalifikovanej a flexibilnej pracovnej sile. SOP ĽZ mal stanovené 3 priority: 1. „*Rozvoj aktívnej politiky trhu práce*“; 2. „*Posilnenie sociálnej inklúzie a rovnosti príležitostí na trhu práce*“; 3. „*Zvýšenie kvalifikácie a adaptability zamestnancov a osôb vstupujúcich na trh práce*“. Zámerom priority č. 3 „*Zvýšenie kvalifikácie a adaptability zamestnancov a osôb vstupujúcich na trh práce*“, ktorú implementovalo MŠVVaŠ SR ako SORO, bolo zaistiť, aby pracovná sila disponovala schopnosťami, ktoré sú vyžadované trhom práce. Toto bolo dosahované zvyšovaním spolupráce medzi systémom vzdelávania a službami trhu práce, podporou adaptability zamestnancov prostredníctvom ďalšieho vzdelávania a celoživotného vzdelávania, zabezpečením súladu plánov vzdelávania podľa potrieb trhu práce. Uvedená priorita č. 3 pozostávala z troch opatrení, ktoré si priblížime.

Opatrenie: 3.1 Prispôsobenie odbornej prípravy a vzdelávania požiadavkám spoločnosti založenej na vedomostiach

Toto opatrenie bolo zamerané na cieľavedomé prepojenie systému odborného vzdelávania a prípravy vrátane terciárneho vzdelávania s potrebami trhu práce. Opatrenie sa orientovalo najmä na rozvoj kľúčových kompetencií, na tvorbu a rozvoj modulovej štruktúry odborného vzdelávania, na expanziu inštitúcií terciárneho vzdelávania, na podporu programov rozšírenia a skvalitnenia praktického výcviku a odbornej praxe, na podporu programov zlepšujúcich prístup k odbornému vzdelávaniu a príprave pre všetkých vrátane žiakov s poruchami učenia, z rodín s nepodnetným sociálnym prostredím a zo sociálne znevýhodnených rodín vrátane rómskych komunít. Opatrenie sa takisto zameriavalo na zlepšenie začlenenia rómskej populácie do hlavného prúdu vzdelávacieho systému.

Opatrenie: 3.2 Zvýšenie rozsahu, zlepšenie a širšie poskytovanie ďalšieho vzdelávania s cieľom zlepšiť kvalifikáciu a adaptabilitu zamestnancov

Z vecného hľadiska boli projekty zamerané na zvýšenie počtu a kvality programov celoživotného vzdelávania vrátane zavedenia nových foriem vzdelávania a stimulovanie požiadaviek ďalšieho vzdelávania. Týkali sa prevažne osôb ohrozených nezamestnanosťou a osôb s nízkou úrovňou vzdelania a zručností, ako aj tvorby nových programov/kurzov ďalšieho vzdelávania a tiež produktov pre ich ďalšie poskytnutie verejnosti alebo podnikom. Projekty sa zameriavali aj na vytváranie nových programov ďalšieho vzdelávania, vrátane ich pilotného overovania a tvorbu a rozvoj nástrojov monitorovania a hodnotenia kvality vzdelávania. O toto opatrenie bol najväčší záujem, o čom svedčí aj najvyšší počet schválených projektov.

Opatrenie: 3.3 Rozvoj poradenstva o povolaniach a zamestnaniach

Hlavným cieľom tohto opatrenia bolo podporiť aktivity, ktoré zlepšia tok informácií k študentom na všetkých stupňoch škôl zameraných na ich ďalšie vzdelávacie možnosti a ich profesionálne perspektívy. Prostredníctvom poradenstva boli študenti aktívne vedení k vyjasňovaniu si vlastných cieľov, k zvýšeniu sebavedomia a sebaúcty a k lepšiemu poznaniu sveta práce a požiadaviek výroby.¹

¹ *Operačný program Vzdelávanie 2007 – 2013 (revidovaná verzia), str. 9 - 10*

Poskytovanie podpory štátu v oblasti vzdelávania MRK vo finančnej gramotnosti, v Prvom programovom období SR 2004 – 2006, nebola jasne vyšpecifikovaná. V rámci Sektorového operačného programu Ľudské zdroje sa najviac zameriavalo na zvyšovanie kvalifikácie a adaptability zamestnancov a osôb vstupujúcich na trh práce. V súlade s týmto zámerom sa priorita č.3 v SOP ĽZ venuje vzdelávaniu MRK, a to v opatrení 3.1 „*Prispôsobenie odbornej prípravy a vzdelávania požiadavkám spoločnosti založenej na vedomostiach*“. Toto opatrenie konkrétne podporuje programy zlepšujúce prístup k odbornému vzdelávaniu a príprave pre žiakov z rodín s nepodnetným sociálnym prostredím a zo sociálne znevýhodnených rodín, vrátane rómskych komunít. Celkovo vzaté toto opatrenie malo za cieľ zlepšiť začlenenie rómskej populácie do hlavného prúdu vzdelávacieho systému a zlepšiť tým ich uplatniteľnosť na trhu práce.

2 DRUHÉ PROGRAMOVÉ OBDOBIE SR 2007 - 2013

V programovom období 2007 - 2013 mala SR možnosť využívať zdroje z fondov EÚ v priebehu celého jeho trvania, a to na základe dokumentu Národný strategický referenčný rámec (ďalej aj ako NSRR) na roky 2007 - 2013. Tento strategický dokument bol vypracovaný v súlade s nariadeniami Európskej únie. Politika súdržnosti, čiže kohézna politika EÚ, sa v programovom období 2007 – 2013 realizovala prostredníctvom koncentrácie príspevkov z fondov na tri hlavné ciele: Konvergenciu, Regionálnu konkurencieschopnosť a zamestnanosť, a Európsku teritoriálnu spoluprácu. V súlade s nariadeniami obsahovala NSRR SR len prvé dva ciele.

Na základe východísk stratégie a v nadväznosti na vytýčený strategický cieľ SR bola stratégia NSRR postavená na 3 strategických prioritách a ich cieľoch:

1. **Infraštruktúra a regionálna dostupnosť** - zvýšenie hustoty vybavenia regiónov infraštruktúrou a zvýšenie efektívnosti s ňou súvisiacich verejných služieb;
2. **Vedomostná ekonomika** - rozvoj zdrojov trvalo udržateľného ekonomického rastu a zvyšovanie konkurencieschopnosti priemyslu a služieb;
3. **Ľudské zdroje** - zvýšenie zamestnanosti, rast kvality pracovnej sily pre potreby vedomostnej ekonomiky a zvýšenie sociálnej inklúzie rizikových skupín.

Stratégia NSRR zároveň zadefinovala horizontálne priority (ďalej aj ako HP), ktoré vplývali na ciele NSRR v štyroch oblastiach. Zmyslom každej z HP bolo zabezpečiť dosiahnutie pre ňu definovaného cieľa, ktorý sa týka viacerých priorít NSRR. Horizontálne priority boli podľa svojho charakteru uplatnené v relevantných operačných programoch nasledovne:

- A. **Marginalizované rómske komunity** - zvýšenie zamestnanosti a vzdelanostnej úrovne príslušníkov MRK a zlepšenie ich životných podmienok;
- B. **Rovnosť príležitostí** - zabezpečiť rovnosť príležitostí pre všetkých a predchádzanie všetkým formám diskriminácie;
- C. **Trvalo udržateľný rozvoj** - zabezpečenie environmentálnej, ekonomickej a sociálnej udržateľnosti ekonomického rastu;

D. **Informačná spoločnosť** - integrovaný prístup (interoperabilita informačných systémov verejnej správy a zavádzanie e-služieb v operačných programoch).²

Stratégia, priority a ciele NSRR boli implementované cez 11 operačných programov v rámci jednotlivých cieľov kohéznej politiky EÚ. A to konkrétne operačné programy: Regionálny operačný program; Životné prostredie; Konkurencie schopnosť a hospodársky rast; Výskum a vývoj; Zdravotníctvo; Zamestnanosť a sociálna inklúzia; Bratislavský kraj; Vzdelávanie; Informatizácia spoločnosti; Doprava; Technická pomoc. My sa v tejto analýze budeme bližšie zaoberať operačným programom Vzdelávanie, keďže prostredníctvom tohto operačného programu bola poskytovaná podpora v oblasti vzdelávania MRK a nepriamo aj v oblasti finančnej gramotnosti MRK.

2.1 Operačný program Vzdelávanie

V programovom období 2007 - 2013 plnilo MŠVVaŠ SR aj úlohy riadiaceho orgánu pre Operačný program Vzdelávanie a úlohu platobnej jednotky. Sprostredkovateľskými orgánmi pod riadiacim orgánom pre OPV boli Agentúra MŠVVŠ SR pre štrukturálne fondy EÚ a Ministerstvo zdravotníctva SR. Operačný program Vzdelávanie bol spolufinancovaný z Európskeho sociálneho fondu (ďalej aj ako ESF). Globálnym cieľom OPV bolo zabezpečenie dlhodobej konkurencie schopnosti SR prostredníctvom prispôsobenia vzdelávacieho systému potrebám vedomostnej spoločnosti. My sa v tejto analýze budeme venovať prioritnej osi číslo 3, v rámci OPV, nakoľko sa táto prioritná os venovala podpore vzdelávania MRK a nepriamo aj podpore vzdelávania MRK v oblasti finančnej gramotnosti.

Prioritná os: 3 Podpora vzdelávania osôb s osobitými vzdelávacími potrebami

Táto prioritná os sa zameriavala na základné, stredné a ďalšie vzdelávanie osôb s osobitými vzdelávacími potrebami a vytvárala podmienky pre ďalšie vzdelávanie odborníkov, ktorí prispievajú k riešeniu sociálnych, ekonomických, kultúrnych a edukačných problémov osôb s osobitými vzdelávacími potrebami a členov marginalizovaných skupín. Opatrenia tejto prioritnej osi mali za úlohu podporovať sociálnu inklúziu týchto osôb. Osobitná pozornosť bola venovaná horizontálnej prioritě NSRR pre marginalizované rómske komunity, ktorej bolo priradené samostatné opatrenie s cieľom zvyšovať vzdelanostnú úroveň príslušníkov MRK.

² Programové obdobie 2007 – 2013

Opatrenie: 3.1 Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne príslušníkov MRK

Hlavným cieľom tohto opatrenia bolo zvýšiť vzdelanostnú úroveň príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít prostredníctvom uľahčenia ich prístupu k formálnemu vzdelávaniu a prostredníctvom ich ďalšieho vzdelávania.

Špecifické ciele:

1. Podpora sociálnej inklúzie príslušníkov MRK prostredníctvom uľahčenia ich prístupu k formálnemu vzdelávaniu a k získavaniu zručností potrebných na trhu práce;
2. Ďalšie vzdelávanie príslušníkov MRK, ako aj osôb pracujúcich v oblasti integrácie do spoločnosti.

Rámcové aktivity:

- 3.1.1 Podpora prístupu príslušníkov MRK k vzdelávaniu na všetkých stupňoch škôl (špecifický cieľ 1);
- 3.1.2 Podpora individuálneho prístupu a rozvoj alternatívnych foriem a nástrojov vyučovania (špecifický cieľ 1);
- 3.1.3 Ďalšie vzdelávanie príslušníkov MRK (špecifický cieľ 2);
- 3.1.4 Ďalšie vzdelávanie osôb a podpora spolupráce inštitúcií pracujúcich v oblasti integrácie príslušníkov MRK do spoločnosti (špecifický cieľ 2).

Podpora sociálnej inklúzie príslušníkov MRK prostredníctvom uľahčenia ich prístupu k formálnemu vzdelávaniu na všetkých stupňoch škôl, rozvoja alternatívnych foriem a nástrojov vyučovania a získavania zručností potrebných na trhu práce sa uskutočňovali prostredníctvom nasledovných aktivít, napr.:

- programy na uľahčenie prístupu a úspešné pôsobenie MRK vo vzdelávaní na všetkých stupňoch škôl (ZŠ vrátane nultých ročníkov a prípravných ročníkov, tranzitívnych tried, a i.);
- prípravné doučovacie kurzy pre študentov pochádzajúcich z MRK smerujúce k umožneniu pokračovania ich štúdia na ďalších stupňoch škôl v systéme formálneho vzdelávania;
- príprava a tvorba pedagogickej dokumentácie a učebníc, učebných pomôcok a príručiek s cieľom umožniť integráciu príslušníkov MRK do systému vzdelávania;

- projekty zamerané na skvalitnenie systému prevencie sociálno-patologických javov v školách a školských zariadeniach;
- skvalitňovanie podmienok diagnostikovania príslušníkov MRK (prevencia voči nesprávnemu zaradovaniu detí predškolského veku do špeciálnych ZŠ);
- projekty zamerané na vyučovanie rómskeho jazyka a literatúry a rómskych reálií na ZŠ a SŠ.

Ďalšie vzdelávanie príslušníkov MRK, ako aj osôb pracujúcich v oblasti ich integrácie do spoločnosti a podpora spolupráce inštitúcií pracujúcich v oblasti integrácie príslušníkov MRK do spoločnosti sa realizovalo prostredníctvom nasledovných aktivít, napr.:

- podpora komunikačných zručností a osobnostný rozvoj jednotlivca;
- tvorba a realizácia programov ďalšieho vzdelávania príslušníkov MRK;
- projekty zamerané na komplexné vzdelávanie a prácu s celými rómskymi rodinami;
- tvorba osvetových materiálov pre príslušníkov MRK v rómskom jazyku s cieľom motivovať ich k ďalšiemu vzdelávaniu, zapájaniu sa do pracovného procesu a aktívnemu občianstvu;
- realizácia programov pre MRK, ktoré umožňujú doplnenie základného a stredoškolského vzdelania a získania príslušných uznávaných dokladov o ukončení konkrétneho typu štúdia (programy druhej šance);
- vzdelávanie a príprava mladých lídrov pre prácu v rómskych komunitách;
- projekty zamerané na prácu so zamestnávateľmi smerujúce k zlepšeniu integrácie členov MRK do zamestnania.³

V Druhom programovom období SR 2007 – 2013 sa vzdelávaniu MRK venovalo obširnejšie ako v predchádzajúcom programovom období. V tomto programovom období o podpore vzdelávania MRK pojednáva OPV a to konkrétne jeho prioritná os č. 3 „*Podpora vzdelávania osôb s osobitými vzdelávacími potrebami*“, v rámci ktorej je stanovené opatrenie 3.1 „*Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne MRK*“. Toto opatrenie má za cieľ podporiť sociálnu inklúziu MRK a to konkrétne zvýšením vzdelanostnej úrovne príslušníkov MRK, prostredníctvom uľahčenia ich prístupu k formálnemu vzdelávaniu a prostredníctvom ich ďalšieho vzdelávania. Spôsob naplnenia týchto špecifických cieľov sa opisuje v 4 rámcových aktivitách. Pri skúmaní podpory vzdelávania MRK vo finančnej gramotnosti zisťujeme, že túto podporu tematicky zastrešujú zväčša rámcové aktivity 3.1.3 „*Ďalšie vzdelávanie príslušníkov MRK*“ a 3.1.4 „*Ďalšie*

³ *Operačný program Vzdelávanie 2007 – 2013 (revidovaná verzia), str. 100 - 102*

vzdelávanie osôb a podpora spolupráce inštitúcií pracujúcich v oblasti integrácie príslušníkov MRK do spoločnosti“. Prvé dve rámcové aktivity pojednávajú skôr o podpore prístupu príslušníkov MRK k vzdelávaniu a o podpore individuálneho prístupu vo vyučovaní. I napriek tomu, že v tomto programovom období je jasnejšie vyšpecifikovaná podpora vzdelávania MRK, ešte stále tam nenájdeme zmienku o podpore vzdelávania MRK v oblasti finančnej gramotnosti. Aj keď v zadaných prioritách, opatreniach a rámcových aktivitách podpora vzdelávania MRK v oblasti finančnej gramotnosti chýba, oceňujeme, že v tomto programovom období boli podporované programy na uľahčenie prístupu MRK k vzdelávaniu; prípravné kurzy pre študentov z MRK; príprava a tvorba pedagogickej dokumentácie; učebníc a učebných pomôcok; projekty zamerané na skvalitnenie systému prevencie sociálno-patologických javov, skvalitňovanie podmienok správneho diagnostikovania príslušníkov MRK a projekty zamerané na vyučovanie rómskeho jazyka a literatúry.

3 TRETIE PROGRAMOVÉ OBDOBIE SR 2014 - 2020

Programové obdobie 2014 - 2020 vychádza najmä z nových cieľov a iniciatív EÚ podporené o skúsenosti a výsledky predchádzajúceho programového obdobia (2007 - 2013), čím sa celkové stratégie, priority a následne samotné programy a výzvy stávajú omnoho adresnejšie.

V treťom programovom období bolo viacero operačných programov (ďalej aj ako OP) ako napr. Program rozvoja vidieka; OP Rybné hospodárstvo; OP Výskum a inovácie; OP Integrovaná infraštruktúra; OP Ľudské zdroje; OP Kvalita životného prostredia; OP Efektívna verejná správa; OP Technická pomoc; Integrovaný regionálny OP; taktiež aj rôzne programy cezhraničnej, nadnárodnej a medziregionálnej spolupráce.

My sa v našej analýze budeme bližšie zaoberať operačným programom Ľudské zdroje (ďalej aj ako OP ĽZ), keďže tento OP podporoval vzdelávanie MRK.

3.1 Operačný program Ľudské zdroje

Stratégia OP ĽZ vychádzala z národného programu reforiem SR, ktorý definuje opatrenia na posilňovanie ekonomického rastu a zamestnanosti SR. Tieto opatrenia prispievali k naplneniu národných cieľov, ktoré boli v súlade so stratégiou Európa 2020. V oblasti vzdelávania, zamestnanosti a sociálneho začlenenia boli pre SR zadané tieto ciele:

- zlepšiť kvalitu základného vzdelávania, najmä zvýšením úrovne znalostí a zručností žiakov na priemerný počet bodov 505 v prieskume OECD – PISA 2018;
- dosiahnuť, aby najmenej 40 % ľudí vo veku 30 - 34 rokov malo ukončené vysokoškolské alebo ekvivalentné vzdelanie;
- udržať ľudí, ktorí predčasne ukončujú školskú dochádzku, pod 6 % do roku 2020;
- zvýšiť mieru zamestnanosti obyvateľov vo veku 20 - 64 rokov na 72 % do roku 2020;
- znížiť podiel populácie ohrozenej chudobou a sociálnym vylúčením na 17,2 % do roku 2020.

My sa v tejto analýze budeme bližšie zaoberať v rámci OP ĽZ prioritnou osou číslo 5 „Integrácia MRK“, vzhľadom na to, že táto prioritná os obsahovala aj podporu vzdelávania MRK a to konkrétne aj vzdelávanie príslušníkov MRK v oblasti finančnej gramotnosti.

Prioritná os číslo 5: Integrácia MRK.

Tematický cieľ: Podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkolvek diskriminácii.

Opatrenie: 5.1 Sociálno-ekonomická integrácia marginalizovaných komunít, ako sú Rómovia.

Špecifický cieľ: 5.1.1 Zvýšiť vzdelanostnú úroveň príslušníkov marginalizovaných komunít, predovšetkým Rómov, na všetkých stupňoch vzdelávania s dôrazom na predprimárne vzdelávanie.

Konkrétne sú to tieto aktivity:

- podpora programov orientovaných na zlepšenie spolupráce medzi vzdelávacími zariadeniami a rodičmi rómskych detí;
- systematická podpora účasti detí z prostredia MRK na predprimárnom vzdelávaní;
- podpora rozvojových aktivít/programov ranej starostlivosti pre deti z MRK vo veku 0 až 3 roky;
- systematická podpora výchovno-vzdelávacích aktivít a voľno-časových aktivít pre deti z MRK s hlavným dôrazom na prepájanie majority s minoritou;
- systematické poskytovanie tútorskej a/alebo mentorskej podpory pre žiakov ZŠ a SŠ z MRK s dôrazom na úspešné ukončenie ZŠ a plynulý prechod na SŠ;
- účinná finančná pomoc pre žiakov SŠ a študentov VŠ z prostredia MRK;
- aktivity zamerané na predchádzanie a elimináciu segregácie na školách a v triedach;
- podpora monitorovacieho systému vyhodnocujúceho efektívnosť nástrojov politik a ich dosah na MRK.

Špecifický cieľ: 5.1.2 Zvýšiť finančnú gramotnosť, zamestnateľnosť a zamestnanosť marginalizovaných komunít, predovšetkým Rómov.

Konkrétne sú to tieto aktivity:

- podpora systematického poskytovania sociálnych a asistenčných služieb v obciach s prítomnosťou MRK zameraných na zvýšenie zamestnateľnosti ľudí žijúcich v prostredí MRK;
- podpora existencie a fungovania komunitných centier v obciach s prítomnosťou MRK;

- podpora programov finančnej gramotnosti, riadenia dlhu a sporenia ako nástroja pre uľahčenie vstupu na otvorený trh práce, s cieľom zvýšiť informovanosť v oblasti finančných služieb, mikropôžičkových a sporiacich programov vrátane podporných činností, a podpory rozvoja mikrofinančných programov;
- podpora individuálneho prístupu v poskytovaní služieb zamestnanosti s hlavným dôrazom na potreby klienta a trhu práce a podpora nástrojov medzitrhu práce pre ľudí z MRK;
- podpora kariérneho poradenstva pre ľudí z MRK poskytovaného individuálnou proklientsky orientovanou formou;
- práca so zamestnávateľmi a dočasné vyrovnávacie opatrenia ako je zamestnávanie Rómov v štátnej a verejnej službe na miestnej a národnej úrovni;
- podpora monitorovacieho systému vyhodnocujúceho efektívnosť nástrojov politik a ich dosah na MRK.

Špecifický cieľ: 5.1.3 Podporiť prístup k zdravotnej starostlivosti a verejnému zdraviu vrátane preventívnej zdravotnej starostlivosti, zdravotníckej osvedy a k zlepšeniu štandardov hygieny bývania.

Konkrétne sú to tieto aktivity:

- podpora systematického poskytovania služieb a asistencie prostredníctvom programu komunitných pracovníkov v oblasti zdravotnej výchovy v obciach s prítomnosťou separovaných a segregovaných MRK, vrátane zaobstarania nevyhnutného zdravotníckeho alebo sanitárneho vybavenia súvisiaceho s poskytovaním predmetných služieb v lokalitách MRK;
- podpora programov zdravotno-výchovnej osvedy obyvateľov segregovaných a separovaných rómskych osídlení a lokalít zameraných na oblasti ako napr. osobná hygiena, ochrana sexuálneho a reprodukčného zdravia, starostlivosť o dieťa a i.;
- podpora programov zameraných na zabezpečenie minimálnych hygienických štandardov v obciach s prítomnosťou MRK, vrátane zaobstarania nevyhnutného zdravotníckeho alebo sanitárneho vybavenia súvisiaceho s poskytovaním predmetných služieb v lokalitách MRK;
- podpora programov zameraných na dosiahnutie vyššieho hygienického štandardu marginalizovaných rómskych osídlení a systematické znižovanie počtu nelegálnych obydlí charakteristických extrémne nízkou mierou hygienických štandardov aj prostredníctvom

poskytovania technickej asistencie obciam s prítomnosťou MRK zameranej na vysporiadanie pozemkov;

- podpora monitorovacieho systému vyhodnocujúceho efektívnosť nástrojov politik a ich dosah na MRK.⁴

Špecifické zásady výberu operácií

Pri hodnotení projektov predmetnej investičnej priority bola posudzovaná:

- previazanosť aktivít na úrovni jednotlivých špecifických cieľov, tak aby bol dodržaný princíp komplexnosti;
- súlad so zámermi „Stratégie Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020“ a základnými strategickými princípmi t.j. destigmatizácie, desegregácie a degetoizácie;
- schopnosť projektov zabezpečiť aktívnu participáciu Rómov a zapojenie relevantných partnerov.

„Take-away balík“

Viacerými hodnoteniami a štúdiami bolo zistené, že v programovom období 2007 - 2013 došlo ku zlyhaniu so zabezpečením komplexnosti programov, taktiež aj vysoká administratívna náročnosť programov financovaných z prostriedkov EÚ v kombinácii s absenciou miestnych kapacít, krátke trvanie realizovaných programov, vysoká súťaž v získavaní finančných prostriedkov alebo neschopnosť obcí programy spolufinancovať. Na základe týchto skúseností a zistení bolo nutné zmeniť realizáciu projektov a programov.

Z vyššie uvedených dôvodov boli vybrané programy financované prostredníctvom prioritnej osi 5 z ESF, prednostne realizované národnými projektmi (ďalej aj ako NP), aby sa zabezpečil jednotný koordinovaný prístup. Išlo o program terénnej sociálnej práce, komunitných centier, program podpory vzdelávania detí v ranom detstve a program asistencie pri vysporiadaní pozemkov v obciach s prítomnosťou MRK. Realizátorom národných projektov bolo Ministerstvo vnútra SR Úrad splnomocnenca vlády pre rómske komunity (ďalej aj ako MV SR ÚSVRK), ktorý okrem samotnej realizácie projektov v teréne, garantoval prepojenosť jednotlivých intervencií a kvalitu ich výkonu v teréne.

⁴ *Operačný program Ľudské zdroje 2014 – 2020, str. 107 - 108*

Ďalšia oblasť, ako súčasť „*Take away balíka*“ obsahovo zameraný na program zdravotnej výchovy a prevencie v obciach s prítomnosťou MRK bola tiež prednostne realizovaná národným projektom prostredníctvom Ministerstva zdravotníctva SR. Všetky programy zahrnuté v „*Take away balíku*“ museli napĺňať schválenú metodológiu pásma indexu segregácie⁵. Výkon uvedených programov v obciach s najvyššou mierou segregačného indexu (150 obcí) bol realizovaný automaticky, na základe nárokovateľnosti, nie súťaže.

Intervencie realizované národnými projektmi bolo možné realizovať aj prostredníctvom dopytovo-orientovaných projektov. Ostatné intervencie v rámci prioritnej osi 5 ako napr. mentoring, tútoring, poskytovanie štipendií, miestne občianske hliadky, asistenti bývania a pod. boli realizované cez dopytovo-orientované projekty na oprávnených územiach, t. j. obce z Atlasu rómskych komunít 2013 a jeho nasledujúcich verzií v rámci celej SR, okrem Bratislavského samosprávneho kraja. Financovanie programov bolo zabezpečené na celé programové obdobie, čím bola zabezpečená ich kontinuálna realizácia v teréne a následne aj kvalita ich výkonu. Pri výkone uvedených opatrení boli uplatňované zjednodušené formy vykazovania výdavkov, najmä štandardná stupnica jednotkových výdavkov alebo paušálne sumy. Prostredníctvom realizácie uvedených programov vo forme národných projektov sa prispelo k dosiahnutiu nižšej chybovosti projektov, plynulé čerpanie finančných prostriedkov, zásadné zníženie administratívnej a finančnej záťaže na strane samotných poskytovateľov programov v teréne (teda samospráv alebo miestne pôsobiacich mimovládnych alebo neziskových organizácií). Cieľom inovácie bolo obciam poskytnúť „pred-pripravené produkty“, ktorých realizácia v teréne nevyžaduje žiadne dodatočné investície zo strany obce, ich realizácia bola teda rozšírená i do obcí, ktoré neboli pripravené na realizáciu individuálnych dopytovo-orientovaných projektov.⁶

Dôležité je tiež podotknúť, že národné projekty a aj dopytovo-orientované projekty zamerané na podporu MRK boli realizované aj prostredníctvom Implementačnej agentúry Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Medzi úspešné národné projekty sa radí napríklad NP „*Terénna sociálna práca a terénna práca v obciach s prítomnosťou MRK I.*“ alebo NP „*Komunitné centrá v mestách a obciach s prítomnosťou MRK – I. fáza*“, ktoré boli spustené

⁵ *Informácie v rámci Atlasu rómskych komunít 2013, premenené na číselné hodnoty umožňujú vytvoriť zjednodušený index, ktorý usporadúva obce v poradí od najvyššej miery zaostalosti a segregácie až po najnižšiu mieru zaostalosti a segregácie.*

⁶ *Operačný program Ľudské zdroje 2014 – 2020, str. 104*

v roku 2016. Na základe ich úspešnosti boli tieto národné projekty finančne podporené ešte raz v rámci toho istého programového obdobia a to v roku 2019, ako NP „*Terénna sociálna práca a terénna práca v obciach s prítomnosťou MRK II.*“ a NP „*Komunitné služby v mestách a obciach s prítomnosťou MRK – II. fáza*“.

V treťom programovom období SR 2014 – 2020 sa vzdelávaním MRK zaoberá operačný program Ľudské zdroje a to konkrétne v rámci prioritnej osi č. 5 „*Integrácia MRK*“, ktorej cieľom bola podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkolvek diskriminácii. Vzdelávanie MRK v oblasti finančnej gramotnosti sa jasne spomína v opatrení 5.1 „*Sociálno-ekonomická integrácia marginalizovaných komúní, ako sú Rómovia*“, a to konkrétne v špecifickom celi 5.1.2 „*Zvýšiť finančnú gramotnosť, zamestnateľnosť a zamestnanosť marginalizovaných komúní, predovšetkým Rómov*“. Tento špecifický cieľ jasne definuje podporu programov finančnej gramotnosti, riadenia dlhu a sporenia ako nástroja pre uľahčenie vstupu na otvorený trh práce, s cieľom zvýšiť informovanosť v oblasti finančných služieb, mikropôžičkových a sporiacich programov vrátane podporných činností, a podpory rozvoja mikrofinančných programov. Takéto jasné vyšpecifikovanie podpory finančnej gramotnosti MRK sa po prvý raz udialo až v treťom programovom období SR a umožnilo omnoho adresnejšie čerpanie finančnej podpory v tejto oblasti.

4 ČERPANIE FINANČNÝCH PROSTRIEDKOV V KONKRÉTNYCH OPERAČNÝCH PROGRAMOCH

V tejto kapitole si priblížime čerpanie finančných prostriedkov z jednotlivých operačných programov zaoberajúcich sa vzdelávaním MRK. Uvedieme si výhody a aj nevýhody takýchto schém finančnej podpory, ako aj najčastejšie problémy pri samotnom čerpaní finančných prostriedkov z nami sledovaných operačných programov.

4.1 Čerpanie financií v Sektorovom operačnom programe Ľudské zdroje

Zo správy o stave implementácie štrukturálnych fondov (ďalej aj ako ŠF) podľa OP a priorít, k 28.02.2010, sa dozvedáme, že v SOP LZ boli v nami sledovanej prioritě č. 3 čerpané finančné prostriedky nasledovne (uvedené sumy sú bez vlastných zdrojov žiadateľov):

Priorita č.3 „Zvýšenie kvalifikácie a adaptability zamestnancov a osôb vstupujúcich na trh práce“

Celková alokácia zo ŠF a štátneho rozpočtu (ďalej aj ako ŠR), na roky 2004 – 2006, bola 3 575 088 640 Sk (118 671 202,28 €), celkový počet predložených projektov bol 2 038, s celkovým objemom predložených projektov 12 141 515 530,01 Sk (403 024 481,51 €).

Z predložených projektov bolo nakontrahovaných 707 projektov, so spolufinancovaním zo zdrojov ŠF a ŠR vo výške 4 023 974 634,95 Sk (133 571 487,58 €), stav nakontrahovania bol 112,56 %. Čerpanie týchto projektov, so spolufinancovaním zo zdrojov ŠF a ŠR, bol vo výške 2 829 205 079,21 Sk (93 912 403,88 €), čo predstavovalo stav čerpania 79,14 %.⁷

Pre lepšiu predstavu úspešnosti čerpania si na porovnanie uvedieme čerpanie finančných prostriedkov z priority č. 2.

Priorita č. 2 „Posilnenie sociálnej inklúzie a rovnosti príležitostí na trhu práce“

Celková alokácia zo ŠF a ŠR, na roky 2004 – 2006, bola 935 744 946 Sk (31 061 041,82 €), celkový počet predložených projektov bol 950, s celkovým objemom predložených projektov 4 602 706 179,55 Sk (152 781 855,53 €).

Z predložených projektov bolo nakontrahovaných 180 projektov, so spolufinancovaním zo zdrojov ŠF a ŠR vo výške 950 249 648,12 Sk (31 542 509,73 €), stav nakontrahovania bol 101,55

⁷ Stav implementácie ŠF podľa OP a priorít k 28.2.2010

% Čerpanie týchto projektov, so spolufinancovaním zo zdrojov ŠF a ŠR, bol vo výške 848 123 460,55 Sk (28 152 541,34 €), čo predstavovalo stav čerpania 90,64 %.⁸

Z uvedených údajov vyplýva, že pri požiadaní o nenávratný finančný príspevok, v rámci priority č. 3, bolo predložených 2 038 projektov, z ktorých bolo 707 aj nakontrahovaných, čo predstavovalo stav nakontrahovania 112,56 %. I napriek tomu, že nakontrahovaných bolo viac finančných prostriedkov ako bolo v samotnej alokácii, a to presne o 12,56 %, stav čerpania, k 28.02.2010, bol vo výške len 79,14 %. Pre porovnanie v rámci priority č. 2 bolo predložených 950 projektov, z ktorých bolo nakontrahovaných 180, čo predstavovalo stav nakontrahovania na úrovni 101,55 %. V tejto prioritě nakontrahovanie síce prevýšilo výšku samotnej alokácie, avšak nie do takej výšky ako tomu bolo v prioritě č. 3. V prioritě č. 2, k 28.02.2010, bol stav čerpania na úrovni 90,64 %.

Na prvý pohľad je zrejmé, že nakontrahovanie a aj samotné čerpanie bolo efektívnejšie v prioritě č. 2. než v prioritě č. 3. Ťažko zistiť, že čím to bolo spôsobené, nakoľko o problémoch pri čerpaní financií zo SOP LZ sa zo správy o stave implementácie ŠF podľa OP z roku 2010, nedozvedáme. Faktory, ktoré mohli ovplyvniť čerpanie financií v samotných prioritách č. 2 a č. 3, mohli byť viaceré. Je dôležité upozorniť na fakt, že priorita č. 3 mala alokáciu vo výške cca 133 mil. € a priorita č. 2 mala alokáciu vo výške cca 31 mil. €, čo je v porovnaní dosť veľký rozdiel vo finančných objemoch. Taktiež v prioritě č. 2 bolo predložených 950 projektov oproti prioritě č. 3, v ktorej bolo predložených 2 038 projektov, čo predstavuje omnoho väčšiu administráciu. Vyššia alokácia a vyšší počet predložených projektov, v prípade priority č. 3, mohla spôsobiť v záverečnom bilancovaní nakontrahovania a čerpania to, že priorita č. 3 vykazovala horšiu efektívnosť ako priorita č. 2.

4.2 Čerpanie financií v Operačnom programe Vzdelávanie

Zo správ o stave implementácie ŠF podľa OP a priorit k 31.12.2015 sa dozvedáme, že v OP Vzdelávanie, konkrétne v opatrení 3.1 „Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne príslušníkov marginalizovaných rómskych komunit“, boli čerpané finančné prostriedky nasledovne (uvedené sumy sú bez vlastných zdrojov žiadateľov):

Celková alokácia zo ŠF a ŠR, na roky 2007 – 2013, vo vyššie uvedenej prioritnej osi 3.1, bola vo výške 58 166 617 €, celkový počet predložených projektov bol 150, s celkovým objemom

⁸ Stav implementácie ŠF podľa OP a priorit k 28.2.2010

predložených projektov 102 495 723,54 €. Schválených projektov bolo 111 s celkovým schváleným rozpočtom 66 563 761,49 €.

Z predložených projektov bolo nakontrahovaných 100 projektov, so spolufinancovaním zo zdrojov ŠF a ŠR, vo výške 64 805 883,77 €, stav nakontrahovania bol 111,41 %.⁹

K uvedenému je dôležité spomenúť, že určenie výšky alokácie vychádzala aj zo zámerov Koncepcie výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania. Na základe uvedených skutočností bola stanovená indikatívna alokácia vo výške 17 mil. € na realizáciu Komplexného prístupu. Zvyšné prostriedky v rámci opatrenia 3.1 vo výške cca 40 mil. € boli využité na realizáciu národných projektov cez priame zadanie a na realizáciu dopytovo-orientovaných projektov realizovaných Agentúrou.

17 mil. suma alokovaná pre MV SR ÚSVRK bola určená na realizáciu komplexného prístupu za oblasť vzdelávania, hlavne so zameraním na formálnu a neformálnu predškolskú prípravu rómskych detí v segregovaných lokalitách, vzdelávanie rodičov a komunitné vzdelávanie. K oprávneným žiadateľom v rámci tejto výzvy MV SR ÚSV RK patrili základné školy v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí a krajských školských úradov, vrátane cirkevných a súkromných, základné umelecké školy v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí a samosprávnych krajov, vrátane súkromných a cirkevných základných umeleckých škôl, stredné školy v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávnych krajov, krajských školských úradov a iných ústredných orgánov štátnej správy, vrátane cirkevných a súkromných stredných škôl. Do zoznamu oprávnených žiadateľov patria aj miestna samospráva a mimovládne organizácie v zmysle podmienok stanovených v úplnom znení výzvy ÚSV RK.

V rokoch 2007 a 2008 neboli vyhlásené žiadne výzvy na predkladanie Žiadostí o nenávratný finančný príspevok (ďalej aj ako ŽoNFP). Opatrenia 3.1 sa v týchto rokoch neimplementovali a rovnako sa v sledovanom období finančné prostriedky prioritnej osi 3 nečerpali.

V roku 2009 Riadiaci orgán (ďalej aj ako RO) nevyhlásil žiadne priame zadanie na predkladanie tzv. národných projektov v rámci prioritnej osi 3. Agentúra Ministerstva školstva SR pre štrukturálne fondy EÚ v roku 2009 vyhlásila 2 výzvy na dopytovo – orientované projekty

⁹ Čerpanie a Zoznamy za Programové obdobie 2007 - 2013

pre prioritnú os 3. Celková suma vyčlenená pre výzvy bola 21 mil. €. K 31.12.2009 bolo prijatých 153 ŽoNFP, z toho schválených bolo 74 ŽoNFP a zazmluvnených 72 projektov.

Konkrétne v rámci opatrenia 3.1 bola vyhlásená výzva s názvom „*Programy a kurzy pre žiakov základných škôl pochádzajúcich z marginalizovaných rómskych komunít*“. Termín vyhlásenia bol 27.2.2009 a termín uzávierky bol 27.4.2009. Finančná alokácia na túto výzvu bola 13 mil. € a finančný príspevok na 1 ŽoNFP bol limitovaný intervalom minimálne 100 000 € a maximálne 300 000 €. Výzva bola zameraná na aktivizáciu a motiváciu žiakov z MRK a zavádzanie inovatívnych vyučovacích metód, ako nástroja pre inklúziu MRK do vyučovacieho procesu a spoločnosti. Cieľovou skupinou boli pedagogickí zamestnanci ZŠ a žiaci ZŠ pochádzajúci z MRK. V rámci tejto výzvy bolo ku dňu uzávierky prijímania žiadostí zaznamenaných 116 ŽoNFP v celkovej požadovanej výške nenávratného finančného príspevku (ďalej aj ako NFP) 21 447 608,65 €. Podmienky splnilo 86 ŽoNFP a výberová komisia odporučila na schválenie 51 projektov, z čoho bolo podpísaných 50 zmlúv o poskytnutí NFP. Výška NFP 50 zazmluvnených projektov predstavovala sumu 8 420 682,37 €, čo predstavovalo 64,77 % z alokácie na túto výzvu.¹⁰

V roku 2010 dosiahla úroveň reálneho čerpania prostriedkov v rámci prioritnej osi 3 celkovo 833 083,18 €, čo predstavuje 1,28% zo záväzku na roky 2007 – 2013. Dosiadnutá úroveň tohto čerpania je považovaná vo výročnej správe za nedostatočnú, keďže dosiahnutá úroveň kontrahovania finančných prostriedkov predstavovala len 15,73 % z celkovej alokácie prioritnej osi. Ide o najnižšiu dosiahnutú úroveň čerpania finančných prostriedkov v porovnaní s ostatnými prioritnými osami v rámci OPV. Taktiež reálne čerpanie finančných prostriedkov v rámci oboch opatrení prioritnej osi 3 začalo až v priebehu roka 2010.¹¹

V roku 2011 boli vyhlásené 3 výzvy v rámci opatrenia 3.1 a ich celková alokácia bola 50 500 000,00 €. Prvá výzva mala názov „*Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít*“, a bola vyhlásená dňa 23.5.2011, s dátumom uzávierky dňa 21.7.2011. Bola predložená 1 ŽoNFP vo výške 26 705 977 €. Predmetná ŽoNFP bola schválená vo výške 24 989 002 €. Išlo o národný projekt, ktorého cieľom bolo skvalitnenie

¹⁰ Výročná správa OPV 2007 – 2013: Výročná správa OPV za rok 2009, str.150

¹¹ Výročná správa OPV 2007 – 2013: Výročná správa OPV za rok 2010, str. 109 - 110

profesijných kompetencií pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov podieľajúcich sa na edukácii žiakov pochádzajúcich z MRK.

Druhá výzva bola s názvom „*Podpora čitateľskej gramotnosti sociálne znevýhodnených žiakov základných škôl pochádzajúcich z MRK*“, bola vyhlásená dňa 15.4.2011, s dátumom uzávierky dňa 15.6.2011. Minimálna výška ŽoNFP bola 100 000 € a maximálna výška NFP na jeden projekt bola stanovená na 300 000 €. V rámci tejto výzvy bolo zaregistrovaných 64 ŽoNFP, z čoho celkovo 55 splnilo podmienky kontroly formálnej správnosti, a z nich 45 dosiahlo minimálny počet bodov. Výberová komisia schválila 25 ŽoNFP.

Tretia výzva bola s názvom „*Podpora prístupu príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít k vzdelávaniu vrátane ich ďalšieho vzdelávania*“. Dňa 20.5.2011 bolo vyhlásené 1 kolo výzvy na predkladanie ŽoNFP. Minimálna výška ŽoNFP bola 100 000 € a maximálna výška NFP na jeden projekt bola stanovená na 500 000 €. V rámci tejto výzvy bolo zaregistrovaných 23 ŽoNFP, z toho 11 ŽoNFP splnilo formálne požiadavky. Vzhľadom na tieto skutočnosti bola zistená vysoká chybovosť žiadateľov pri vyplňaní formuláru ŽoNFP a nedodržanie podmienok výzvy. Výberová komisia schválila 5 ŽoNFP. K 31.11.2011 nebol ukončený proces schvaľovania ŽoNFP z 1 kola výzvy. Dňa 21.11.2011 bolo vyhlásené 2. kolo prijímania ŽoNFP na túto istú výzvu.¹²

V roku 2012 boli, v rámci opatrenia 3.1, vyhlásené 4 výzvy z toho jedna bola časovo ohraničená výzva pre dopytovo – orientované projekty a 3 písomné vyzvania pre národné projekty v celkovej alokácii 37 600 000 €.

Prvá výzva bola s názvom „*Inkluzívny model výchovy na predprimárnom stupni školskej sústavy*“ bola vyhlásená dňa 7.9.2012 s uzávierkou 6.11.2012, jediným oprávneným žiadateľom bolo Metodicko-pedagogické centrum, pričom cieľom výzvy bolo zvýšením kvalifikácie pedagogických zamestnancov a odborných pracovníkov, zlepšiť vzdelanostnú úroveň detí pochádzajúcich z MRK. Bola predložená 1 ŽoNFP, ktorá bola napokon nebola schválená, keďže žiadateľ podal žiadosť o späť vziať ŽoNFP.

¹² Výročná správa OPV 2007 – 2013: Výročná správa OPV za rok 2011, str. 133 - 138

Ďalšia výzva bola s názvom „*Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy*“ išlo o opakované vyhlásenie predchádzajúcej výzvy uzávierka ŽoNFP bola stanovená na 11.2.2013.

Dňa 31.10.2012 bola vyhlásená výzva na predkladanie ŽoNFP v rámci opatrenia 3.1 Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne príslušníkov MRK pod názvom „*Podpora vzdelávania príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít prostredníctvom podpory elokovaných pracovísk stredných odborných škôl*“. Uzávierka bola naplánovaná na 31.01.2013. Výzva bola zameraná na zvýšenie vzdelanostnej úrovne príslušníkov MRK prostredníctvom podpory projektov zameraných na získavanie praktických zručností a na odborné vzdelávanie a prípravu na pracovisku pre MRK, podporou prípravy, tvorby a inovácie pedagogickej dokumentácie, učebných textov, metodických príručiek a didaktických prostriedkov s cieľom umožniť integráciu MRK do systému vzdelávania, v nadväznosti na Stratégiu Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 a Koncepciou výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania. Oprávnení žiadatelia boli SOŠ v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávnych krajov, cirkevné SOŠ a súkromné SOŠ.

K 31.12.2012 bolo v rámci prioritnej osi 3 vyhlásených celkovo 10 výziev v celkovej alokácii 126 100 000 €. Z toho v rámci opatrenia 3.1 bolo vyhlásených 8 výziev (v celkovej alokácii 102 300 000 €) a v rámci opatrenia 3.2 boli vyhlásené 2 výzvy (v celkovej alokácii 23 800 000 €). Celkovo za prioritnú os 3, k 31.12.2012, bolo prijatých 281 ŽoNFP z toho bolo schválených 118 ŽoNFP, vo výške schváleného NFP 59 592 700,97 €. V rámci prioritnej osi 3 bolo k 31.12.2012 zazmluvnených 112 projektov z toho 93 projektov bolo v realizácii, 19 projektov riadne ukončených a 4 projekty boli mimoriadne ukončené. Hlavné dôvody Prijímateľov v rámci odstúpení od Zmluvy boli enormná administratívna záťaž pri realizácii projektu na úkor implementácie projektu, obava zo zneužitia spracovania osobných údajov prostredníctvom elektronickej formy a nedostatočné personálne kapacity na realizáciu projektu.

V roku 2012, v rámci opatrenia 3.1, boli vyhlásené 3 výzvy na dopytovo-orientované projekty: 1. „*Programy a kurzy pre žiakov základných škôl pochádzajúcich z marginalizovaných rómskych komunít*“; 2. „*Podpora čitateľskej gramotnosti sociálne znevýhodnených žiakov základných škôl pochádzajúcich z MRK*“; 3. „*Podpora prístupu príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít k vzdelávaniu vrátane ich ďalšieho vzdelávania*“.

V rámci prioritnej osi 3 prebehla v počas roku 2012 realizácia 1 národného projektu s názvom „Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunit“, v rámci opatrenia 3.1. Prijímateľom NP bolo Metodicko-pedagogické centrum.¹³

V roku 2013 bolo v rámci prioritnej osi 3 vyhlásené 1 písomné vyzvanie pre národný projekt (opatrenie 3.2) ináč nebola vyhlásená žiadna výzva na predkladanie ŽoNFP. Prebiehali schvaľovacie procesy započaté ešte v roku 2012.

K 31.12.2013 bolo v rámci prioritnej osi 3 vyhlásených celkovo 11 výziev v celkovej alokácii 141 100 000 €. Z toho v rámci opatrenia 3.1 bolo vyhlásených 8 výziev (v celkovej alokácii 102 300 000 €) a v rámci opatrenia 3.2 boli vyhlásené 3 výzvy (v celkovej alokácii 38 800 000 €). Za prioritnú os 3, k 31.12.2013, bolo celkovo prijatých 299 ŽoNFP, ktorých žiadaná výška predstavovala sumu 122 610 126,66 €. Celkovo 134 ŽoNFP bolo schválených vo výške schváleného NFP 84 002 825,91 €. V rámci prioritnej osi 3 bolo k 31.12.2013 zazmluvnených 121 projektov s výškou zazmluvnených prostriedkov za zdroj ESF, vrátane spolufinancovania so ŠR, 66 755 202,81 €, z toho 75 projektov bolo toho času v realizácii a 46 bolo ukončených (35 projektov bolo riadne ukončených a 11 projektov bolo ukončených mimoriadne).

K 31.12.2013 došlo k 8 odstúpeniam od Zmluvy v rámci dopytovo-orientovaných projektov. Hlavné dôvody Prijímateľov v rámci odstúpení od Zmluvy boli obavy z nenaplnenia aktivít a cieľov projektu, enormná administratívna záťaž pri realizácii projektu na úkor implementácie projektu, nedostatočné množstvo zamestnancov potrebných na vytvorenie projektového tímu, nedostatok vlastných finančných prostriedkov na realizáciu projektu a plánované zrušenie triedy zameranej na MRK a z toho vyplývajúce nenaplnenie cieľov projektu.

K 31.12.2013 prebiehala v rámci prioritnej osi 3 realizácia celkovo 83 dopytovo-orientovaných projektov v rámci 5 výziev. Opatrenie 3.1:

1. „Programy a kurzy pre žiakov základných škôl pochádzajúcich z marginalizovaných rómskych komunit“ – 16 projektov;
2. „Podpora čitateľskej gramotnosti sociálne znevýhodnených žiakov základných škôl pochádzajúcich z MRK“ – 25 projektov;

¹³ Výročná správa OPV 2007 – 2013: Výročná správa OPV za rok 2012, str. 122 - 127

3. „Podpora prístupu príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít k vzdelávaniu vrátane ich ďalšieho vzdelávania“ – 12 projektov;
4. „Podpora vzdelávania príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít prostredníctvom podpory elokovaných pracovísk stredných odborných škôl“ – 13 projektov.

K 31.12.2013 v rámci opatrenia 3.1 boli implementované 2 národné projekty: „Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít“ a „Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy“. Tieto národné projekty realizovalo výlučne Metodicko-pedagogické centrum.

Najčastejšie problémy, ktoré sa vyskytli počas realizácie vyššie spomenutých projektov, boli pri žiadostiach o platbu, pri čerpaní finančných prostriedkov na strane Prijímateľa, ako aj nedostatočné čerpanie finančných prostriedkov spôsobené nepravidłným predkladaním žiadostí o platbu. Na základe týchto problémov boli prijaté opatrenia na ich odstránenie, ako napríklad aktualizácia príručky, zvýšenie frekvencie osobných konzultácií a i. ¹⁴

Pri sumarizovaní údajov o čerpaní financií z OPV nemôžeme opomenúť fakt, že prvé 2 roky programového obdobia sa nevyhlásila žiadna výzva a teda sa ani nečerpali žiadne financie. Dva roky sú dlhá doba, počas ktorej sa neposkytovala finančná podpora v oblasti vzdelávania MRK, s výnimkou projektov, ktoré boli v realizácii, čo mohlo byť pre niektoré činnosti zamerané na vzdelávanie MRK likvidačné. Výpadky vo financovaní projektov mnohokrát spôsobuje, to že pokiaľ sa čaká na ďalšiu výzvu aby sa mohlo v aktivitách pokračovať, tak odborní pracovníci sú nútení nájsť si iné pracovné miesto, aby dokázali uživiť svoje rodiny. Keď sa už aj nejaká výzva objaví, tak už títo skúsení odborní pracovníci, ktorí by vedeli zastrešovať odborné aktivity, chýbajú a spustenie nových projektov je omnoho komplikovanejšie.

V roku 2009 z prijatých 153 ŽoNFP bolo schválených 74 ŽoNFP, čo predstavuje približne 50 % úspešnosť predkladateľov, čo je v porovnaní s predchádzajúcim programovým obdobím omnoho lepšie. Avšak aj v tomto programovom období sa v prípadoch niekoľkých výziev prejavila vysoká miera neúspešnosti niektorých ŽoNFP. V prípade výzvy s názvom „Podpora čitateľskej gramotnosti sociálne znevýhodnených žiakov základných škôl pochádzajúcich z MRK“ z predložených 64 ŽoNFP bolo schválených len 25 ŽoNFP. Niektoré žiadosti boli vyradené pre

¹⁴ Výročná správa OPV 2007 – 2013: Výročná správa OPV za rok 2013, str. 103 - 112

svoje formálne nedostatky, a niektoré nespĺnili minimálny počet bodov. V prípade výzvy s názvom „Podpora prístupu príslušníkov marginalizovaných rómskych komunit k vzdelávaniu vrátane ich ďalšieho vzdelávania“ z predložených 23 ŽoNFP bolo schválených len 5 ŽoNFP. Aj v týchto prípadoch bola chybovosť predložených projektov vysoká, otázne je či by posilnenie školení pre žiadateľov pomohlo v budúcnosti eliminovať vysokú mieru chybovosti a neúspešnosti predložených ŽoNFP.

Býva bežnou praxou, že výzvy sú vyhlásené po dobu 2 mesiacov, čo je relatívne krátka doba. Na to aby žiadateľ mohol predložiť svoju žiadosť o NFP musí predložiť projekt a aj rôzne prílohy, ako napríklad potvrdenie z Inšpektorátu práce, Sociálnej poisťovne, Zdravotnej poisťovne, a i. Tieto inštitúcie majú na vydanie potrebných potvrdení zväčša 30 dňovú lehotu, čo mnohokrát spôsobuje žiadateľom problémy. Samotné napísanie projektu a získanie všetkých náležitých príloh je časovo náročné a stáva sa, že doba 2 mesiace sú nepostačujúce.

V roku 2010 čerpanie v prioritnej osi 3, v OPV, predstavovalo 1,28 % celkového záväzku na roky 2007 - 2013, čo je vo výročnej správe považované za nedostatočné. Pod tento fakt sa pravdepodobne podpísala aj skutočnosť, že prvé 2 roky programového obdobia nebola vyhlásená žiadna výzva a nečerpali sa žiadne finančné prostriedky. Prvé reálne čerpanie finančných prostriedkov v rámci oboch opatrení v prioritnej osi č. 3 nastalo až v priebehu roka 2010, čo znamená po 3 rokoch od začatia programového obdobia!

V tomto programovom období sa tiež stávalo, že Prijímatelia NFP odstupovali od zmlúv z dôvodov enormnej administratívy pri realizácii projektu, obáv zo zneužitia spracovania osobných údajov prostredníctvom elektronickej formy a tiež aj nedostatočné kapacity na realizáciu projektu.

4.3 Čerpanie financií v Operačnom programe Ľudské zdroje

Z prehľadu o vykonávaní prioritnej osi 5 „Integrácia marginalizovaných rómskych komunit“ (ďalej aj ako PO5), z výročnej správy za roky 2014 a 2015, sa dozvedáme, že v sledovanom období nebola v rámci PO 5 vyhlásená žiadna výzva. Počas tohto obdobia sprostredkovateľský orgán (ďalej aj ako SO) pre OP LZ začal intenzívne pripravovať 4 národné projekty, ktorých zámery boli schválené Komisiou pod Monitorovacím výborom v roku 2015. Žiadateľom národného projektu „Zdravé komunity 2A“ je Ministerstvo zdravotníctva SR, žiadateľom ďalších troch NP: „Komplexná podpora pre integráciu obyvateľov MRK –Take away (I.fáza)“;

„Komunitné centrá v mestách a obciach s prítomnosťou MRK – I. fáza“; „Monitorovanie a hodnotenie politík zameraných na sociálne začleňovanie marginalizovanej rómskej populácie“ je Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. SO pre OP LZ plánovala vyhlásiť vyzvanie pre tieto národné projekty v roku 2016.¹⁵

V roku 2016 v rámci PO 5 boli prostredníctvom SO Ministerstva vnútra SR (ďalej aj ako MV SR) vyhlásené 2 výzvy na národné projekty:

„Terénna sociálna práca a terénna práca v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunit I.“, v NFP alokácii 30 120 000 € (v roku 2017 napokon zazmluvnili NFP 26 511 131,09 €);

a „Komunitné centrá v mestách a obciach s prítomnosťou MRK – I. fáza“, v NFP alokácii 27 600 000,00 € (v roku 2017 napokon zazmluvnili NFP 18 688 726,30 €).

V programovom období 2014 – 2020 bolo na implementáciu PO 5 OP LZ určených 139 mil. € z ESF. Suma kontrahovaných finančných prostriedkov za EÚ zdroj, k 31.12.2016, bola 0 % z alokácie!

Rozbeh implementácie sa očakával v roku 2017, okrem vyššie uvedených NP aj v súvislosti s doriešením otázok Verejného obstarávania v plánovanom NP Zdravé komunity a s úpravou legislatívy v oblasti pozemkov.¹⁶

V roku 2017 boli v PO5 vyhlásené dve výzvy na dopytovo-orientované projekty (ďalej aj ako DOP) a 4 výzvy na NP: „Podpora vysporiadania pozemkov v MRK“ (NFP 2 372 335,56 €); „Monitorovanie a hodnotenie inkluzívnych politík a ich dopad na MRK“ (NFP 3 106 720,26 €); „Podpora predprimárneho vzdelávania detí z MRK I.“ a „Zlepšenie situácie MRK v oblasti sociálnych determinantov zdravia prostredníctvom realizácie a rozvoja zdravotnej mediácie a osvetu v MRK“ (NFP 11 295 854,57 €).

Suma kontrahovaných prostriedkov z EU zdroj k 31.12.2017 bola 69 485 160,28 € čo je 49,99 % z alokácie. Čo sa týka samotného čerpania tak výška schválených žiadostí o platbu,

¹⁵ Výročná správa OP LZ 2014 – 2020: Výročná správa za rok 2014-2015, str. 10

¹⁶ Výročná správa OP LZ 2014 – 2020: Výročná správa za rok 2016, str. 10

k 31.12.2017, je 931 050,31 €, teda 0,67 % vo vzťahu k alokácii na PO5 za celé programové obdobie 2014 – 2020.¹⁷

V roku 2018 bola vyhlásená výzva s názvom „Podpora komplexného poskytovania miestnej občianskej poriadkovej služby v obciach s prítomnosťou MRK“ s alokáciou 21 500 000 €.

Celkovo bolo za PO5 zo 160 zmlúv v implementácii 158 projektov:

- 6 NP so zazmluvnením 69 649 126,81 € a s čerpaním 10 723 170 €;
- 152 DOP: z toho 147 DOP „Miestne občianske poriadkové služby“ (ďalej aj ako MOPS) so zazmluvnením 17 063 660,51 € a s čerpaním 4 573 775 €; a 5 DOP „Mentoring a tútoring“ so zazmluvnením 808 088,54 € a s čerpaním 0 €.

Mimoriadne ukončené boli 2 DOP (MOPS). Brutto kontrahovanie bolo 87 692 245 €, čo predstavovalo 63,09 %. Čerpanie z toho činilo na národnej úrovni bez nezrovnalostí 15 296 669 €, čo je 11% z alokácie.¹⁸

V roku 2019 boli v rámci PO5 vyhlásené 4 vyzvania na národný projekt: „Komunitné služby v mestách a obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunit – II.“ (alokácia 18 147 500 €); „Podpora vysporiadania pozemkov v MRK“ (alokácia 2 031 500 €); „Terénna sociálna práca a terénna práca v obciach s prítomnosťou MRK II.“ (alokácia 24 650 000 €); a „Zdravé komunity 2B“ (alokácia 13 451 420 €).

Okrem vyššie spomenutých vyzvaní na národné projekty, v roku 2019 nebola vyhlásená žiadna výzva. Celkovo bolo k 31.12.2019 v implementácii 282 projektov, z toho 9 NP so zazmluvnením 97 841 879,36 € a 273 DOP so zazmluvnenou sumou 32 512 528,19 €. Brutto kontrahovanie bolo 139 179 818,09 €, čo predstavovalo 90,40% z celkovej alokácie PO5 (153 954 885 €), čerpanie na národnej úrovni bez nezrovnalostí bolo 36 606 750,99 €, čo činilo 23,78 % z alokácie.¹⁹

V roku 2020 nastal presun 8 mil. € z prioritnej osi (ďalej aj ako PO) č. 6 do PO5, vrátane 1 411 765 € za ŠR. V rámci PO5 boli vyhlásené 3 vyzvania a 2 výzvy:

- „Podpora predprimárneho vzdelávania detí z MRK II.“ (alokácia 15 000 000 €);

¹⁷ Výročná správa OP LZ 2014 – 2020: Výročná správa za rok 2017, str. 10

¹⁸ Výročná správa OP LZ 2014 – 2020: Výročná správa za rok 2018, str. 11 - 12

¹⁹ Výročná správa OP LZ 2014 – 2020: Výročná správa za rok 2019, str. 11 - 12

- „*Korona te merel*“ /v prekl. porazíme koronavírus/ (alokácia 1 196 035 €);
- „*Podpora činností zameraných na riešenie nepriaznivých situácií súvisiacich s ochorením COVID-19 v obciach s prítomnosťou MRK*“ (alokácia 5 495 675 EUR);
- „*Podpora vysporiadania majetkových vzťahov k pozemkom v obciach s prítomnosťou MRK postupom jednoduchých pozemkových úprav*“ (alokácia 2 000 000 €);
- „*Podpora komplexného prístupu v obciach s marginalizovanými rómskymi komunitami*“ (alokácia 0,5 mil. € PO5 a 9,5 mil. € PO6).

Celkovo bolo k 31.12.2020 v realizácii 277 projektov, z toho 10 NP so zazmluvnením 96 887 864,99 € a 267 DOP so zazmluvnenou sumou 31 859 336,13 €. Brutto kontrahovanie bolo 157 947 877,69 €, čo činilo 97,53 % z alokácie (161 954 885 €). Čerpanie na národnej úrovni bez nezrovnalostí bolo 62 487 701,05 €, čo predstavovalo 38,58 % z alokácie. Celkovo bolo, v rámci PO5, zazmluvnených 395 projektov, 3 v roku 2020, 113 projektov bolo riadne ukončených.²⁰

OP ĽZ bol v roku 2020 na tretej pozícii spomedzi operačných programov. Ministerstvo financií SR v roku 2020 konštatovalo enormný nárast schválených výdavkov oproti roku 2019, spôsobený výdavkami na protipandemické opatrenia a na podporu v rámci Kurzarbeit. Napriek tomu, je vo výročnej správe zdôraznené, že s ohľadom na pokročilé štádium programového obdobia, bolo potrebné klásť vyšší dôraz na urýchlenie čerpania.

V nasledujúcej tabuľke si pre lepšiu predstavu uvedieme porovnanie kontrahovania a čerpania finančných prostriedkov z jednotlivých prioritných osí v rámci OP ĽZ.

Tab. 1: Prehľad čerpaní OP ĽZ k 31.12.2020 za jednotlivé prioritné osi

Prioritná os	Brutto kontrahovanie v €	Brutto kontrahovanie v %	Čerpanie na národnej úrovni v €	Čerpanie na národ. úrovni v %
PO1 Vzdelávanie	341 719 962,16 €	97,99 %	94 609 708,43 €	27,13 %

²⁰ Výročná správa OP ĽZ 2014 – 2020: Výročná správa za rok 2020, str. 13 - 14

PO2 Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí	268 365 395,84 €	155,78 %	146 364 961,63 €	84,96 %
PO3 Zamestnanosť	1 438 084 377,33 €	108,03 %	788 752 789,47 €	59,25 %
PO4 Sociálne začlenenie	355 502 273,24 €	118,63 %	149 375 214,82 €	49,85 %
PO5 Integrácia marginalizovaných rómskych komúnít	157 947 877,69 €	97,53 %	62 487 701,05 €	38,58 %
PO6 Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komúnít	146 728 112,69 €	66,48 %	39 556 818,69 €	17,92 %
PO7 Technická pomoc	91 496 278,92 €	116,41 %	54 640 609,99 €	69,52 %

Zdroj: Výročná správa OP ĽZ 2020 str. 10 - 16

Z uvedenej tabuľky vyplýva, že čerpanie finančných prostriedkov z PO5 je tretie najnižšie spomedzi ostatných PO v rámci OP ĽZ, a to vo výške 38,58 %. Najlepšie čerpanie mala PO2 „Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých“ vo výške 84,96 % a najhoršie čerpanie mala PO6 „Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou MRK“ s 17,92 %. Nami sledovaná PO5 mala druhé najhoršie nakontrahovanie v rámci PO v OP ĽZ a to vo výške 97,53 %. Najvyššie nakontrahovanie v rámci OP ĽZ mala PO2 vo výške 155,78 % a najnižšie nakontrahovanie mala PO6 a to vo výške 66,48 %. I keď PO2 v nakontrahovaní dosiahla prvenstvo je otázne, či nakontrahovanie financií o viac ako 55,78 % než je pôvodná alokácia stanovená, môžeme považovať za ekonomicky rozumné.

Pri sumarizovaní údajov čerpania financií z OP ĽZ počas tretieho programového obdobia sa dozvedáme, že prvé dva roky v tomto programovom období neboli vyhlásené žiadne výzvy v rámci prioritnej PO5 a teda je pochopiteľné prečo bolo počas prvých dvoch rokov v PO5

čerpanie financií na úrovni 0 %! Čo v praxi spôsobilo opäť výpadok v podpore vzdelávania MRK, tak ako tomu bolo aj v predchádzajúcom období. V roku 2016 boli zazmluvnené 2 NP, ale i napriek tomuto faktu, ku 31.12.2016 bolo nakontrahovaných finančných prostriedkov z EÚ 0 €! To znamená, že po 3 rokoch od začatia programového obdobia 2014 – 2020 bolo načerpaných 0 %, čo je veľká škoda, pretože po ani uplynutí polovice programového obdobia neprebehlo čerpanie finančných prostriedkov z EÚ.

V roku 2017 sa to posunulo k lepšiemu keďže boli vyhlásené 2 výzvy na DOP a 4 výzvy na NP, avšak i napriek tomu ku koncu roka 2017 predstavovalo čerpanie finančných prostriedkov z EÚ, v PO5, vo výške 0,67 %. Pri porovnaní s ostatnými PO v OP ĽZ je PO5 jediná prioritná os, ktorá má čerpanie finančných prostriedkov pod 1 %! V rokoch 2018 a 2019 sa čerpanie zlepšilo a dosiahlo úroveň 23,78 % z celkovej alokácie. Avšak i napriek tomuto zlepšeniu má v roku 2020, PO5 tretie najnižšie čerpanie spomedzi ostatných PO v rámci OP ĽZ (vid'. tabuľka). Najnižšie mala PO6 „*Technická vybavenosť v obciach s prítomnosťou MRK*“ a to 17,92 % z alokácie a druhé najnižšie čerpanie PO1 „*Vzdelávanie*“ – 27,13 % z alokácie.

Pozitívnym javom je, že v roku 2020 dokázali v rámci OP ĽZ aktívne reagovať na udalosti, ktoré sa diali v spoločnosti a to konkrétne presmerovaním financií na podporu opatrení proti pandemickému ochoreniu COVID-19. Táto skutočnosť je dôkazom toho, že niektoré procesy môžu byť značne urýchlené. Celkovo PO5 dosiahlo úroveň čerpania 38,58 % za celé programové obdobie, i keď nakontrahovanie predstavovalo 97,53 %.

ZÁVER

V našej Analýze poskytovania podpory samosprávam v oblasti finančnej gramotnosti MRK sme si uviedli historický vývoj štátnej finančnej podpory v oblasti vzdelávania MRK, konkrétne v oblasti finančnej gramotnosti, prostredníctvom ESF. Analyzovali sme celkovo 3 programové obdobia, od počiatkov programových období v roku 2004 až po rok 2020, čo predstavuje sledované obdobie 16 rokov. Najprv sme si priblížili prvé programové obdobie v rokoch 2004 – 2006 a to konkrétne Sektorový operačný program Ľudské zdroje. Tento operačný program bol viac zameraný na podporu zamestnanosti a o vzdelávaní MRK v oblasti finančnej gramotnosti nejak obzvlášť nepojednával. Toto obdobie predstavovalo začiatky čerpania finančných zdrojov z EÚ a mnohé procesy sa len nastavovali a napokon toto programové obdobie bolo krátke a to len 2 roky. Následne sme sa venovali druhému programovému obdobiu, ktoré prebiehalo v rokoch 2007 – 2013, bližšie sme uviedli Operačný program Vzdelávanie v rámci, ktorého sa vzdelávaniu MRK venovalo viac ako v predchádzajúcom programovom období, a to prostredníctvom vytvorenia osobitného opatrenia v prioritnej osi. Toto opatrenie malo podporiť sociálnu inklúziu MRK a to konkrétne zvýšením vzdelanostnej úrovne príslušníkov MRK. I napriek tomu, že v spomínanom opatrení boli ustanovené dve rámcové aktivity, ktoré zastrešovali vzdelávanie MRK, o priamom zedefinovaní podpory vzdelávania v oblasti finančnej gramotnosti zatiaľ hovoriť nemôžeme. Toto sa však zmenilo v poradí treťom programovom období, ktoré bolo v rokoch 2014 – 2020. V tomto programovom období bola integrácii MRK venovaná dokonca celá prioritná os a vzdelávanie MRK v oblasti finančnej gramotnosti sa jasne uvádza v opatrení 5.1 „*Sociálno-ekonomická integrácia marginalizovaných komunit, ako sú Rómovia*“ a konkrétnejšie sa to rozvádza v špecifickom ciele 5.1.2 „*Zvýšiť finančnú gramotnosť, zamestnateľnosť a zamestnanosť marginalizovaných komunit, predovšetkým Rómov*“. Tento špecifický cieľ jasne definuje podporu programov finančnej gramotnosti, riadenia dlhu a sporenia ako nástroja pre uľahčenie vstupu na otvorený trh práce.

Napriek tomu, že osobitná pozornosť bola venovaná horizontálnej prioritě NSRR pre marginalizované rómske komunity, ktorej bolo priradené samostatné opatrenie s cieľom zvyšovať vzdelanostnú úroveň príslušníkov MRK, neskôr dokonca aj kompletná prioritná os, poskytovanie finančnej podpory prostredníctvom operačných programov má viaceré nedostatky. Ako napríklad to, že je bežnou praxou, že výzva je otvorená len 2 mesiace, čo je mnohokrát krátka doba na to, aby žiadateľ vedel skoncipovať dobrý projekt a zabezpečiť k nemu

aj náležité prílohy. Jednotlivé prílohy k ŽoNFP vydávajú rôzne inštitúcie, ktoré sme vyššie spomínali a spomínané inštitúcie majú stanovenú lehotu na vydanie konkrétneho potvrdenia (cca 30 dní), tieto skutočnosti značne komplikujú žiadateľom možnosť zapojiť sa do aktuálnych výziev. Tu prichádza do úvahy potencionálnych žiadateľov priebežne informovať o plánovaných výzvach, aby sa vedeli včas pripraviť na danú výzvu a vďaka tomu by vedeli včasne reagovať.

Pri finančnom čerpaní prostredníctvom nami spomínaných operačných programov sa mnohokrát objavovala vysoká chybovosť predložených ŽoNFP, čo bolo spôsobené zväčša formálnymi nedostatkami. V tomto smere by bolo vhodné posilnenie školení pre žiadateľov o NFP, v rámci ktorých by sa spomínaní žiadatelia mohli dozvedieť, ako sa vyhnúť najčastejším nedostatkom a vďaka tomu, by sa zvýšila formálna správnosť predložených ŽoNFP.

Taktiež v programovom období 2007 - 2013 došlo ku zlyhaniu so zabezpečením komplexnosti programov, ako aj vysoká administratívna náročnosť programov financovaných z prostriedkov EÚ v kombinácii s absenciou miestnych kapacít, krátke trvanie realizovaných programov, vysoká súťaž v získavaní finančných prostriedkov alebo neschopnosť obcí programy spolufinancovať. Na základe týchto skúseností a zistení boli prijaté niektoré opatrenia na zmenu realizácie projektov a programov. Prostredníctvom realizácie programov vo forme národných projektov a „Take away balíka“ sa prispelo k dosiahnutiu nižšej chybovosti projektov, plynulejšiemu čerpaniu finančných prostriedkov, zásadnému zníženiu administratívnej a finančnej záťaže na strane samotných poskytovateľov programov v teréne (teda samospráv alebo miestne pôsobiacich mimovládnych alebo neziskových organizácií). Týmito opatrenia sa podarilo obciam poskytnúť „pred-pripravené produkty“, ktorých realizácia v teréne nevyžaduje žiadne dodatočné investície zo strany obce, ich realizácia bola teda rozšírená i do obcí, ktoré neboli pripravené na realizáciu individuálnych dopytovo-orientovaných projektov.

Pri čerpaní NFP sa tiež často stávalo, že Prijímatelia NFP odstupovali od zmlúv z dôvodov enormnej administratívy pri realizácii projektu, taktiež aj z obáv zo zneužitia spracovania osobných údajov prostredníctvom elektronickej formy a ako aj nedostatočnej kapacity na realizáciu projektu. V tomto smere sa ukazujú efektívnejšie NP a „Take away balík“ než DOP, keďže realizácia DOP je administratívne omnoho náročnejšia.

Najčastejšie problémy, ktoré sa tiež vyskytli počas realizácie vyššie spomenutých projektov, boli pri žiadostiach o platbu, pri čerpaní finančných prostriedkov na strane Prijímateľa, ako aj

nedostatočné čerpanie finančných prostriedkov spôsobené nepravidelným predkladaním žiadostí o platbu. Na základe týchto problémov boli prijaté opatrenia na ich odstránenie, ako napríklad aktualizácia príručky, zvýšenie frekvencie osobných konzultácií, a i.

Medzi ďalšie nedostatky finančnej podpory, prostredníctvom operačných programov, patrí skutočnosť, že sa po začatí nového programového obdobia, zvyčajne prvé 2 roky, nevyhlási žiadna výzva a prvé reálne čerpanie financií nastáva až v treťom roku programového obdobia. Vzhľadom na to, že programové obdobia sú zväčša stanovené na 6 rokov predstavuje to až polovicu celkového trvania programového obdobia! Tomuto prerušeniu kontinuity by sa dalo predísť včasnou prípravou na nasledujúce obdobie. Je zrejmé, že každé programové obdobie má vo svojom závere rôzne zúčtovania a uzávierky, ako aj nové začínajúce programové obdobia si nastavuje nové pravidlá a priority, avšak to, že sa prvú polovicu programového obdobia nevyhlási žiadna výzva spôsobuje v praxi množstvo problémov. Mnohé projekty, ktorých realizácia je žiadúca a potrebná sú nútené prerušiť svoju činnosť. Ako príklad môžeme uviesť poskytovanie služieb terénnej sociálnej práce v obciach, ktoré nie je kontinuálne. Vždy po skončení jedného NP nastáva tzv. „hluché“ obdobie, pokým sa nezačne realizovať ďalší NP. Je síce pravda, že pri poslednom prerušení bola vyvinutá veľká snaha obnoviť činnosť NP TSP, čo najskôr, avšak i napriek týmto snahám nastal niekoľko mesačný výpadok poskytovania služieb terénnej sociálnej práce v komunitách. Ako ďalší príklad by sme mohli uviesť DOP „MOPS“, vďaka ktorému sa vytvorili miestne obecné poriadkové služby v marginalizovaných komunitách, ktoré boli úspešné a žiadúce. V ich prípade nastal omnoho dlhší výpadok poskytovania služieb občanom v marginalizovaných komunitách, ako to bolo v prípade NP TSP. Tieto prerušenia realizácie projektov mnohokrát spôsobujú, že odborníci či skúsení pracovníci, sú nútení hľadať si, počas tejto „prestávky“, nové zamestnanie a neraz sa už do pôvodnej pracovnej pozície nevrátia, čo je v mnohých prípadoch veľká škoda.

Pri bilancovaní čerpania financií z jednotlivých prioritných osí môžeme vidieť, že sa viackrát stáva, že nakontrahovanie financií je mnohokrát vyššie ako samotná alokácia, v prípade OP LŽ a PO2 je to až 155,78 %. I napriek tomu, že sa to bežne stáva, je nanajvýš nelogické nakontrahovať viac, ako je stanovená samotná alokácia, a už vôbec nie o viac ako polovicu. Môžeme sa domnievať, že je to spôsobené tým, že sa počas programového obdobia presúvajú financie z menej úspešných prioritných osí do tých úspešnejších.

Celkovo vzaté čerpanie financií z operačných programov je pomalé, viackrát sa stalo, že prvé čerpania nastali až niekoľko rokov po začatí programového obdobia (s výzvami je to rovnaké), avšak pandémie COVID-19 nám ukázala, že operačné programy vedia byť aj dynamickejšie a vedia rýchlejšie konať. Ak je to nutné dokážu zrýchliť vyhlasovanie výziev, znížiť administratívnu náročnosť ŽoNFP a samotné čerpanie vedia RO značne urýchliť. To znamená, že sa to dá a ostáva dúfať, že do budúcnosti sa vyhlasovanie výziev a čerpanie financií značne urýchli a umožní sa tým efektívnejšia realizácia projektových zámerov. V neposlednom rade sa tým tiež zvýši aj efektívnosť podpory vzdelávania príslušníkov MRK v oblasti finančnej gramotnosti.

POUŽITÉ ZDROJE

Čerpanie a Zoznamy za Programové obdobie 2007 - 2013. [online]. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR Sekcia koordinácie fondov EÚ, 2010. [citované 02.06.2021]. Dostupné na internete: <<http://www.nsrr.sk/cerpanie/>>

Operačný program Vzdelávanie 2007 – 2013 (revidovaná verzia). [online]. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, 2012. [citované 16.07.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/operacny-program-vzdelavanie-revidovana-verzia/>>

Operačný program Ľudské zdroje 2014 – 2020. [online]. Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Sekcia fondov EÚ, 2020. [citované 02.08.2021]. Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/esf/op-ludske-zdroje/revizia-op/revizia-7.0/op-lz_verzia-7-0.pdf>

Programové obdobie 2007 – 2013. [online]. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR, 2012. [citované 07.06.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.minzp.sk/fondy/archiv/operacny-program-zivotne-prostredie-2007-2013/>>

Stav implementácie ŠF podľa OP a priorit k 28.2.2010. [online]. Bratislava: Ministerstvo vnútra SR Sekcia koordinácie fondov EÚ, 2010. [citované 19.05.2021]. Dostupné na internete: <<http://www.nsrr.sk/sk/programovacie-obdobie-2004---2006/stav-cerpania-financnych-prostriedkov-v-po-2004-2006/>>

Výročné správy OPV 2007 - 2013. [online]. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, 2013. [citované 21.06.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/archiv-vyroczne-spravy-op-vzdelavanie/>>

Výročné správy OP LZ 2014 - 2020. [online]. Bratislava: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, 2020. [citované 14.07.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.employment.gov.sk/sk/esf/programove-obdobie-2014-2020/monitorovanie-hodnotenie/implementacia-op-lz/>>

ZOZNAM SKRATIEK A ODBORNÝCH POJMOV

DOP – dopytovo orientovaný projekt

ESF – Európsky sociálny fond

EÚ – Európska únia

HP – horizontálna priorita

MOPS – dopytovo orientovaný projekt „Miestne občianske poriadkové služby“

MŠVVaŠ – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu

MV SR – Ministerstvo vnútra SR

MV SR ÚSVRK – Ministerstvo vnútra SR Úrad splnomocnenca vlády pre rómske komunity

NFP – nenávratný finančný príspevok

NP – národný projekt

NP TSP – Národný projekt Terénna sociálna práca v obciach

NSSR – Národný strategický referenčný rámec

OP – operačný program

OPV – operačný program Vzdelávanie

OP ĽZ – operačný program Ľudské zdroje

PO – prioritná os

PO5 – prioritná osi 5, v rámci OP ĽZ,: „Integrácia marginalizovaných rómskych komúnít“

RO – riadiaci orgán

SR – Slovenská republika

SO – sprostredkovateľský orgán

SOP ĽZ – sektorový operačný program Ľudské zdroje

SORO – sprostredkovateľský orgán pod riadiacim orgánom

ŠF – štrukturálne fondy

ŠR – štátny rozpočet

ŽoNFP – žiadosť o nenávratný finančný príspevok
